

ACADEMICIAN EMIL CONDURACHI

(1912–1987)*

La mijlocul lunii august 1987 a încetat din viață la București academicianul Emil Condurachi, profesor universitar, membru titular al Academiei Române și al Academiei de Științe Sociale și Politice a R. S. România, vice-președinte al Comitetului național al istoricilor români, secretar general și trezorer al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene.

Născut la 3 ianuarie 1912 în comuna Scînteia (jud. Iași), după studii secundare și universitare la Iași, fiind bine apreciat de profesorii săi, Oreste Tafrali și Ilie Minea, a fost numit asistent la catedra de arheologie a Facultății de Litere a Universității din acest oraș, unde a susținut o teză remarcabilă de doctorat privind monumentele creștine din Illyricum (1838).

În activitatea sa didactică, de cercetare științifică și de organizare a investigațiilor științifice se pot deosebi trei perioade distincte.

Prima, când a funcționat ca asistent la Iași (1932—1940), corespunde începuturilor sale științifice și, în același timp, specializării sale în străinătate, prin bursele obținute pentru Școala Română din Roma (1935—1937), unde a urmat cursurile lui Giuseppe Lugli, și apoi pentru Școala Română de la Fontenay-aux-Roses (1939—1940), ceea ce i-a permis să audieze cursuri ținute la Collège de France și la Ecole des Hautes Etudes de Eugène Albertini, Louis Robert, Jérôme Carcopino ș.a.

Din această primă perioadă (1932—1940), decisivă pentru formația sa științifică, sub aspectul problematicii cu larg orizont în ceea ce privește istoria greacă și romană, ca și sub acela al metodologiei, datează studiile sale de arheologie creștină, dintre care se remarcă acela relativ la monumentele creștine din Illyricum, ca și altele de numismatică, artă și religie antică, istorie politică și din domeniul interpretării unor texte din Eutropius.

Odată cu numirea sa la București în 1940 ca profesor la catedra de numismatică și arheologie de la Școala Superioară a Arhivelor, catedră înființată de reputatul numismat Constantin Moisil, începe a doua perioadă, care va dura până în 1947, cât a funcționat în această calitate la Școala respectivă. Cum este și normal, în această perioadă au predominat studiile sale de numismatică, de la monedele grecești și romane până la cele venețiene și austriece, din spațiul carpato-balcanic, la care s-au adăugat și altele de istorie economică, socială și a artelor, un loc aparte avându-l acelea privitoare la politica financiară a împăratului Julian, ideile politice ale lui Zosimos, ca și relativ la „renașterea” artelor plastice în epoca lui Hadrian.

Din 1947, când a fost numit profesor la catedra de istorie universală veche a Universității din București, începe a treia și ultima perioadă din cariera sa didactică și științifică, în care s-a afirmat din plin, timp de 40 de ani, ca profesor, cercetător și organizator științific, pe plan național și internațional.

Ca profesor, în calitate de șef al catedrei de istorie universală veche și apoi de istorie universală, de decan al Facultății de istorie din București (1949—1950), de conducător de teze de doctorat și de profesor consultant, a fost preocupat continuu să formeze cadre pentru învățământ și cercetare, inspirând discipolilor săi pasiune pentru disciplina aleasă, atrăgându-i atît prin bogăția cunoștințelor și interpretarea istorică a faptelor, cît și prin forma elevată a cursurilor, fiind considerat pe drept ca unul din marii profesori ai generației contemporane de istorici români. Calitățile sale remarcabile în acest domeniu se reflectă și în cursurile publicate privind istoria romană de la origini pînă la reformele Grachilor (1974) și Orientul Apropiat în mileniul III și II î.e.n.

În calitate de cercetător, academicianul Emil Condurachi a abordat în această perioadă o tematică bogată și variată, cum rezultă din numeroasele sale articole, studii și lucrări de sinteză. Dintre acestea, în primul loc se situează acelea din domeniul arheologiei grecești și romane din Dobrogea, datorită mai ales cercetărilor, de sub conducerea sa, de la Histria, ale căror rezultate au fost valorificate, în colaborare, în două volume (1954, 1966). Bazîndu-se pe aceste investigații, a studiat diferite aspecte ale istoriei politice, sociale, economice și culturale relativ la această colonie pontică, ca și la altele de pe țărmurile Daciei și a Scythiei Minor; sculptura pontică în epoca romană; sincretismul religios în Dacia etc. În același timp, a fost preocupat, în aceeași măsură, și de unele probleme de istorie universală veche ca: raporturile dintre August și Costiso; Kotys, Roma și Abdera; aplicarea constituției antoniniene în Imperiul roman; politica romană în zona iliră în sec. I e.n.; schimbul de mărfuri și în bani în Imperiul roman; cultul lui Drusus; Dodona și legăturile sale cu lumea balcanică; Europa de est, arie de convergență a civilizațiilor (raport, în colaborare, la al X-lea Congres Internațional de Științe Istorice de la București (1980); contribuția Europei de Sud-Est la civilizația Europei centrale și sud-estice; romanitatea orientală; tradiție și inovație în gîndirea juridică a lui Leon Înțeleptul.

Pe lîngă aceste probleme, a fost preocupat și de altele privind sursele grecești și latine relativ la etnogeneza vechilor populații balcanice; circulația monedelor pontice și

a staterilor din Cyzic la autohtoni; reforma monetară a lui Polycrate din Samos; ateliere monetare românești în Evul Mediu; viața și opera lui Vasile Pârvan.

În fine, ca organizator al vieții științifice, academicianul Emil Condurachi s-a dovedit a fi înzestrat cu calități inegalabile, contribuind cu multă pasiune, muncă neobosită, o tenacitate aparte și înaltă competență la creșterea prestigiului istoriografiei românești în țară și străinătate.

Astfel, pe plan național, în calitate de responsabil al șantierului arheologic de la Histria (1949—1970), succedînd lui Vasile Pârvan și Scarlat Lambrino, a contribuit, prin programul de explorare metodică al colaboratorilor săi, pe bază stratigrafică, a tuturor sectoarelor importante, cu începere din epoca greacă arhaică pînă în perioada romano-bizantină, la o cunoaștere aprofundată a acestei cetăți, facilitînd, în același timp, folosirea unor metode moderne de prospecțiune (magnometrie și mai ales fotogrametria).

Apoi, ca director al Institutului de Arheologie, transformat ca atare în 1949 din Muzeul Național de Antichități, s-a străduit să încadreze colaboratori pentru toate epocile, din Paleolitic pînă în Evul Mediu, care, prin săpături arheologice bine efectuate pe tot teritoriul României, într-un ritm alert și cu mijloace materiale necunoscute pînă atunci, au contribuit la o mare dezvoltare a acestei instituții de cercetări științifice. În același timp, sub redacția sa, în afară de continuarea publicațiilor *Studii și cercetări de istorie veche*, și *Materiale și cercetări arheologice*, s-a reluat, după mai mulți ani de întrerupere, revista, bine cunoscută de arheologie în limbi străine, *Dacia*, înființată în 1924 de Vasile Pârvan, și au apărut o altă revistă *Studii și cercetări de numismatică* și seria de monografii *Bibliotheca archeologica*, cu 47 volume pînă în prezent. De asemenea, o parte din activitatea sa s-a desfășurat în cadrul comitetelor de redacție ale celor mai importante publicații de istorie din România, mai ales în acelea ale periodicului în limbi străine *Revue Roumaine d'Histoire*, al cărui redactor responsabil a fost pînă la încetarea sa din viață.

La fel, în calitate de președinte al Societății numismatice române (din 1958), în afară de reluarea publicației *Buletin*, ca redactor principal, el a animat activitatea acestei societăți și a Filialelor sale, contribuind, prin nivelul comunicărilor din cadrul ședințelor regulate și a sesiunilor științifice, la creșterea prestigiului acestei vechi și importante societăți științifice.

Un alt domeniu din activitatea sa, în care s-a ilustrat în mod strălucit, cu mult dinamism și eficacitate, a fost acela al coordonării studiilor sud-est europene (arheologie, istoria ideilor, istoria economică și socială, artă, istoria Balcanilor în epoca contemporană, lingvistică, folclor, geografie istorică, literatură comparată și drept), cu începere din 1963, cînd a fost înființată Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene (sub patronajul UNESCO și cu sediul la București), al cărui secretar general și trezorer a fost de la această dată și pînă la încetarea sa din viață.

Prin calitățile sale de istoric cu spirit de sinteză și eminent om de cultură, orator de vocație și negociator subtil, ca și mai ales de organizator excelent al unor manifestări științifice din țară și străinătate, a contribuit din plin la marele prestigiu al acestei Asociații, care, prin eforturile sale, în afară de o revistă și cîteva tomuri publicate, a contribuit la organizarea a cinci Congrese internaționale în diferite capitale din Sud-Estul Europei, ca și a mai multor colocvii și reuniuni de lucru.

Cu aceeași energie inepuizabilă, înaltă competență și comprehensiune multilaterală, academicianul Emil Condurachi a militat și în alte organisme internaționale, în calitate de vice-președinte de două ori al Uniunii Academice Internaționale (1967, 1980) și apoi președinte (1982), de vice-președinte al Consiliului Internațional de Filosofie și Științe Umane, de membru al Comitetului Internațional de Arheologie Clasică, ca și al altor foruri internaționale.

Paralel cu aceste multiple activități pe plan internațional, academicianul Emil Condurachi, unul dintre cei mai buni mesageri ai științei românești în străinătate, s-a remarcat îndeosebi prin rapoarte, co-rapoarte, comunicări și intervenții la numeroase congrese, simpozioane, colocvii, mese rotunde și reuniuni internaționale, la care a participat, contribuind, cu eficacitate, mult elan și competență la o mai bună cunoaștere a

istoriei și culturii României. În această febrilă și laborioasă activitate un loc aparte l-au ocupat contribuțiile sale la Congreșele Internaționale de Științe Istorice.

Pentru meritele sale remarcabile ca profesor, cercetător și organizator al activității de cercetare științifică, a primit titlurile de Om de știință eminent, membru corespondent (1948) și apoi titular al Academiei Române (1955) și al Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România (1970), doctor *honoris causa* al Universității Libere din Bruxelles, membru titular al Academiiilor din Serbia, Bosnia, Herțegovina și Bulgaria și corespondent al Academiei din Atena, membru al Consiliului de Onoare al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice (pentru organizarea reuniunii Consiliului Permanent al acestei Uniuni în 1984 la București), membru corespondent și apoi titular al Institutului arheologic german, membru al Consiliului Director al Centrului european de studii tracice de la Roma, ca și al altor organisme internaționale. La acestea se adaugă titlurile de laureat al Premiului de Stat și al Premiului Herder (1980), mai multe ordine și medalii românești, medalia de aur a Sf. Chiril și Metodiu a Republicii Populare Bulgare, ca și titlul de comandor al ordinului „Merito della Repubblica Italiana”.

Încetarea sa din viață la 75 ani, în plină activitate creatoare, când trebuia să ducă la bun sfârșit, în ciuda bolii care i-a afectat sănătatea, mai multe proiecte și lucrări de sinteză, în țară și străinătate (printre care volumul al III-lea de Istorie științifică și culturală a umanității, sub egida UNESCO), reprezintă o mare pierdere pentru istoriografia română și străină, ca și pentru toți cei care l-au cunoscut și stimat. La omagiul pios adus memoriei sale se adaugă și acela al autorului acestui necrolog, care a fost, mai bine de 40 ani, lângă regretatul academician Condurachi, atât în țară cât și uneori în străinătate.

PROF. DR. DOC. MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA

Acest necrolog reprezintă versiunea română a celui întocmit în 1988 în limba franceză pentru *Bulletin d'information* al Comitetului Internațional de Științe Istorice.